

Asia: VN/16361/2022

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta laiksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Onko avustus tarpeellinen?

Lastensuojelun Keskusliitto katsoo, että avustus on tarpeellinen, mutta ei riittävä turvaamaan sitä, että kaikki lapset pääsisivät varhaiskasvatuksen piiriin.

Esitys on tarpeellinen paitsi tilapäistä suojelua hakevien ja saavien saattamiseksi varhaiskasvatukseen piiriin myös siksi, että aivan liian moni turvapaikanhakijana tullut tai paperittomana elävä lapsi jää ilman mahdollisuutta varhaiskasvatukseen tukeen. Esityksen mainitsemaan Opetushallituksen kuntakyselyyn vastanneista kunnista vain 15 % ilmoitti järjestävänsä varhaiskasvatusta turvapaikanhakijalapsille. Kyselyyn vastasi karkeasti puolet Suomen kunnista (157), ja voimme vain arvailla niiden vastauksia, jotka eivät vastanneet kyselyyn lainkaan. Monessa kunnassa oli luonnollisesti helppo vastata syyksi tilanteeseen se, ettei kunnassa ollut turvapaikanhakijoita. Kuitenkin myös suurissa kunnissa, joissa useimmissa oletettavasti on turvapaikanhakijoita, oli haluttomuutta järjestää varhaiskasvatusta muille kuin kuntalaisille. Muiksi syiksi mainittiin, että kunnassa on tehty linjaus tai että lasten on parempi olla vastaanottovaiheessa vanhempiensa kanssa. Lisäksi varhaiskasvatuksen laatu vaihtelee, sillä osa järjesti sitä avoimessa varhaiskasvatuksessa.

Huomattavaa oli, että kyselyyn vastanneista kunnista kolme neljäsosaa ei järjestä varhaiskasvatusta turvapaikanhakijalapsille edes lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Tämä ei ole ihme, sillä Kuntaliitto on linjannut, että kuntien tarvitsee järjestää turvapaikanhakijalapsille ainoastaan sosiaalihuoltolain 12 § mukainen kiireellinen ja välttämätön lastensuojelu (viite 1). Näin siitä huolimatta, että STM on korostanut näiden lasten oikeutta laajoihin palveluihin, ja todennut lasten suojeluun liittyvien velvoitteiden olevan yhtä vahvat tilapäisesti maassa olevien osalta kuin pysyvästi Suomessa asuvien (viite 2). Kuntaliitto ei ole perääntynyt kannassaan (viite 3) . Sen mukaan kunnille ei lankea tehtäviä ohjeistusten tai kansainvälisten sopimusten kautta, vaan asiasta täytyy säätää lailla, jos jokin tehtävä halutaan kuntien järjestämisvastuulle.

Paperittomien osalta varhaiskasvatuksen järjestäminen oli vielä paljon vähäisempää. Lähes kolmasosa suurista kunnista kuitenkin ilmoitti järjestävänsä paperittomille lapsille varhaiskasvatusta siinä tapauksessa, että se on osa lastensuojelun avohuollon toimia. Tästä huolimatta vain yksi kunta ilmoitti yhden tai kahden lapsen olevan varhaiskasvatuksessa tällä hetkellä. Syynä paperittomien näkymättömyyteen vaikuttaa luonnollisesti se, etteivät paperittomat vanhemmat osaa tai halua hakea lapsellensa paikkaa varhaiskasvatuksessa. Muut syyt olivat samat kuin turvapaikanhakijoiden osalta; asiakkaita ei kunnassa ollut tai tehtävän ei katsota kuuluvan kunnan lakisääteisiin tehtäviin.

1) Kuntaliitto: Turvapaikanhakijoiden sosiaali- ja terveystalvet vastaanottokeskuksissa ja kuntien rooli. Yleiskirje 6/2016. 29.4.2016. Kuntaliitto.

<http://www.kuntaliitto.fi/yleiskirjeet/2016/turvapaikanhakijoiden-sosiaali-ja-terveyspalvelut-vastaanottokeskuksissa-ja>

2) STM Kuntainfo: Alaikäisillä turvapaikanhakijoilla on oikeus lastensuojelun palveluihin.

<https://stm.fi/-/kuntainfo-alaikaisilla-turvapaikanhakijoilla-on-oikeus-lastensuojelun-palveluihin-seka> STM:n blogi 6.3.2018: Suomessa suojellaan kaikkia lapsia, myös turvapaikanhakijoita <https://stm.fi/-/suomessa-suojellaan-kaikkia-lapsia-myo-turvapaikanhakijoita>

3) Kuntaliiton blogi 6.3.2018: <https://www.kuntaliitto.fi/blogi/2018/kunnilla-ei-jarjestamisvastuuta-kaikista-turvapaikanhakijoiden-lastensuojelupalveluista>

Ovatko avustuksen myöntöperusteet selkeät?

Ei huomautettavaa.

Onko teillä täydennettävää vaikutusarvioihin?

Esityksessä tunnustetaan, että lapset tulevat edelleenkin olemaan epäyhdenvertaisia, koska tämä esitys ei muuta varhaiskasvatuslaissa säädettyä kunnan velvollisuutta järjestää varhaiskasvatusta eikä myöskään lapsen oikeutta saada varhaiskasvatusta. Tämän vuoksi onkin tarve tehdä muutos myös varhaiskasvatuslakiin.

Opetushallituksen kuntakysely osoittaa, että oikeudesta varhaiskasvatukseen tulisi säätää lailla. Kunnat eivät ota tehtäviä vapaaehtoisesti vastuulleen. Nyt annettu esitys on askel oikeaan suuntaan, sillä on selvää, että kuntien tulee saada korvauksia valtiolta toiminnasta aiheutuviin kustannuksiin. Kannustaminen ei kuitenkaan välttämättä riitä, kun muutos ei lisää velvoittavuutta palveluiden järjestämiseen. Tämä nähtiin esimerkiksi ilman huoltajaa tulleiden lastensuojelun jälkihooltoon verrattavien toimintojen järjestämisessä: kunnat ovat voineet hakea ilman huoltajaa kunnassa olevien palveluihin korvausta, mutta siitä huolimatta palveluja on järjestetty hyvin vaihtelevasti. Subjektiiivinen oikeus on ainoa tapa taata palvelujen saaminen.

Lähes 3000 alle kouluikäistä – käytännössä ukrainalaista – lasta oli hakenut Maahanmuuttovirastosta tilapäistä suojelua tänä vuonna toukokuuhun mennessä. Heistä vain 264 oli varhaiskasvatuksessa kesäkuussa. Turvapaikkaa hakeneita alle kouluikäisiä lapsia oli samaan aikaan alle 400, ja tietoa heidän osallistumisestaan varhaiskasvatukseen ei ollut. Kyseessä ei kaiken kaikkiaan ole valtavan kuormittava määrä lapsia, kun sitä vertaa varhaiskasvatuksessa kaikkiaan olevien lasten määrään.

Onko teillä muita huomioita?

Varhaiskasvatusoikeuden myöntäminen myös ilman kuntapaikkaa oleville olisi sopusoinnussa niin YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen ja TSS-sopimuksen kuin perustuslain yhdenvertaisuusääntelynkkin kanssa. Lastensuojelun Keskusliitto haluaa kiittää esitystä siitä, että sen perusteluihin on koottu tavallista huolellisemmin kansainvälinen ja kansallinen sääntely, joka puoltaa yhdenvertaista varhaiskasvatusoikeutta kaikille lapsille. Esimerkiksi Lapsen oikeuksien sopimuksen lisäksi komitean antamat sopimuksen tulkintaa ohjaavat yleiskommentitkin on huomioitu.

Merkittävää on tietysti myös EU:n komission ohjeistus tilapäistä suojelua koskevan direktiivin toimeenpanossa, jossa se kehottaa jäsenvaltioita takaamaan näiden lasten pääsyn varhaiskasvatukseen samoin edellytyksin kuin kansalaisille. Keskusliitto haluaa tuoda esille vielä myös Euroopan neuvoston kannan, joka esitetään Euroopan sosiaalisen komitean ratkaisussa Lastensuojelun Keskusliiton tekemään kanteluun (viite 4). Komitean mukaan subjektiivinen varhaiskasvatusoikeus kuuluu kaikille. Se korostaa, että laadukas varhaiskasvatus edistää lapsen hyvinvointia ja tasaa yhdenvertaisia mahdollisuuksia lasten elämässä.

Lastensuojelun Keskusliiton mielestä on syytä ryhtyä valmistelemaan sitä, että kunnille voitaisiin korvata myös avoimen varhaiskasvatustoiminnan kuluja näille kohderyhmille. Avoin toiminta voi olla sopivaa joillekin perheille esimerkiksi, jos heidän oleskelunsa maassa ei ole pitkäkestoista. Keskusliitto muistuttaa kuitenkin, että lähtökohtana tulee aina olla se, mikä on lapsen tarve. Avoin toiminta ei tarjoa riittävää tukea kaikille lapsille, ja aivan kuten esityksessä mainitaan, se ei tue lapsen kielen kehitystä ja kotoutumista riittävästi. Kustannukset eivät saa määrittää sitä, että vailla kotikuntaa olevia perheitä ohjattaisiin valitsemaan avoin toiminta, vaan palveluohjauksen tulee lähteä lapsen yksilöllisistä tarpeista.

4) Kun lapsen subjektiivista oikeutta varhaiskasvatukseen rajattiin varhaiskasvatuslain muutoksilla vuonna 2016, teki Lastensuojelun Keskusliitto kantelun Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitealle. Prosessi on pitkä, ja subjektiivinen oikeus palautettiin, ennen kuin ratkaisu ehti tulla. Se on kuitenkin merkittävä kanta oikeuden puolesta. Komitean ratkaisu:
[https://hudoc.esc.coe.int/eng/#{%22sort%22:\[%22ESCPublicationDate%20Descending%22\],\[%22ESCDIdentifier%22:\[%22cc-139-2016-dmerits-en%22\]}](https://hudoc.esc.coe.int/eng/#{%22sort%22:[%22ESCPublicationDate%20Descending%22],[%22ESCDIdentifier%22:[%22cc-139-2016-dmerits-en%22]})

Voit jättää kommentit lausuntoon myös liitteenä

[lausuntotiivistelmä LSKL OKM rahoituslaki.pdf](#)

[LSKL koko lausunto OKM rahoituslaki vaka.pdf](#)

Martiskainen Taina
Lastensuojelun Keskusliitto